

УДК: 351

[https://doi.org/10.32689/2617-2224-2020-2\(22\)-197-206](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2020-2(22)-197-206)

Романенко Євген Олександрович,
доктор наук з державного управління,
професор, заслужений юрист України,
президент Всеукраїнської асамблеї
докторів наук з державного управління,
проректор, Міжрегіональна Академія
управління персоналом, 03039, м. Київ,
вул. Фрометівська, 2, тел.: +38 (044)
264-52-54, e-mail: poboss1978@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0003-2285-0543>

Романенко Евгений Александрович,
доктор наук по государственному управ-
лению, профессор, заслуженный юрист
Украины, президент Всеукраинской ас-
самблеи докторов наук по государст-
венному управлению, проректор, Меж-
региональная Академия управления
персоналом, 03039, г. Киев, ул. Фроме-
товская, 2, тел.: +38 (044) 264-52-54,
e-mail: poboss1978@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-2285-0543>

Romanenko Yevhen Oleksandrovych,
Doctor of Science in Public Administration,
Professor, Honored Lawyer of Ukraine,
President of the Ukrainian Assembly of
Doctors of Science in public administra-
tion, vice-rector, Interregional Academy
of Personnel Management, 03039, Kyiv,
Str. Frometivska, 2, tel.: +38 (044) 264-52-
54, e-mail: poboss1978@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-2285-0543>

Жукова Ірина Віталіївна,

кандидат наук з державного управління,
доцент, Виконавчий директор Президії
всеукраїнської асамблеї докторів наук з
державного управління, завідувач кафе-
дри професійної освіти та управління на-
вчальним закладом, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 03039, м. Київ,
вул. Фрометівська, 2, 063-951-78-55, e-mail: irina_pravo@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-4927-0610>

Жукова Ирина Витальевна,

кандидат наук по государственному управлению, доцент, исполнительный директор Президиума Всеукраинской ассамблеи докторов наук по государственному управлению, заведующая кафедрой профессионального образования и управления учебным заведением, Межрегиональная Академия управления персоналом, 03039, г. Киев, ул. Фрометовская, 2, 063-951-78-55, e-mail: irina_pravo@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-4927-0610>

Zhukova Irina Vitalyevna,

Candidate of Sciences in Public Administration, Associate Professor, Executive Director of the Presidium of the Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences in Public Administration, Head of the Department of Vocational Education and Management of the Educational Institution, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kiev, Str. Frometivska, 2, 063-951-78-55, Frometovskaya, e-mail: irina_pravo@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-4927-0610>

ОСОБЛИВОСТІ СПІВРОБІТНИЦТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В РАМКАХ ПАРТНЕРСЬКИХ ПРОГРАМ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Анотація. Проаналізовано окремі напрями розвитку східного партнерства, які дали імпульс для розширення взаємодії Євросоюзу з громадянським суспільством, за участю громадських організацій в політичному діалозі. Визначено області співробітництва Європейського Союзу в рамках партнерських програм розвитку взаємодії держави та суспільства і доведено, що громадянське суспільство стало майже єдиним механізмом, яке дає громадянам можливість зберегти контроль за публічною сферою та водночас захистити ту автономну сферу, на яку держава не може і не повинна впливати. Визначено особливості сучасних європейських стипендіальних грантових програм, які спрямовані на підвищення рівня різносторонніх аспектів життя суспільства, реалізацію їх інтересів в цілому та окремих груп громадян у співпраці з державою та бізнесом. Соціальна економіка, некомерційний сектор, неурядові та неприбуткові організації є основними сферами цієї діяльності. Досліджено особливості сучасних європейських стипендіальних грантових програм для формування та розвитку громадянського суспільства. Визначено, що у рамках реалізації програми Національного музею Берліна пропагуються цінності щодо дотримання свободи, демократії, прав людини, верховенства права і здійснюється наближення суспільного діалогу до загальноєвропейських політичних, економічних і культурних цілей сталого розвитку. Доведено, що робота програми “Falling Walls” ґрунтується на принципах самоорганізації “знизу”, інклюзивності (включеності), прозорості, публічності та субси-

діарності. Також у статті розглядаються перспективи для України в напрямі розширення взаємодії із Євросоюзом для розвитку співпраці нашої держави з країнами ЄС для європеїзації нації і зміцнення громадянського суспільства.

Ключові слова: державне управління, громадянське суспільство, партнерські програми розвитку громадянського суспільства, розвиток східного партнерства, європейський вимір реалізації європейських стипендіальних грантових програм.

ОСОБЕННОСТИ СОТРУДНИЧЕСТВА ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА В РАМКАХ ПАРТНЕРСКОЙ ПРОГРАММЫ РАЗВИТИЯ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА

Аннотация. Проанализированы отдельные направления развития восточного партнерства, которые дали импульс для расширения взаимодействия Евросоюза с гражданским обществом, с участием общественных организаций в политическом диалоге. Определены области сотрудничества Европейского Союза в рамках партнерских программ развития взаимодействия государства и общества и доказано, что гражданское общество стало почти единственным механизмом, который дает гражданам возможность сохранить контроль за публичной сферой и одновременно защитить ту автономную сферу, на которую государство не может и не должно влиять. Определены особенности современных европейских стипендиальных грантовых программ, направленных на повышение уровня разносторонних аспектов жизни общества, реализацию его интересов в целом и отдельных групп граждан в сотрудничестве с государством и бизнесом. Социальная экономика, некоммерческий сектор, неправительственные и некоммерческие организации являются основными сферами этой деятельности. Исследованы особенности современных европейских стипендиальных грантовых программ для формирования и развития гражданского общества. Определено, что в рамках реализации программы Национального музея Берлина пропагандируются ценности по соблюдению свободы, демократии, прав человека, верховенства права и осуществляется приближение общественного диалога к общеевропейским политическим, экономическим и культурным целям устойчивого развития. Доказано, что работа программы “Falling Walls” основывается на принципах самоорганизации “снизу”, инклюзивности (включенности), прозрачности, публичности и субсидиарности. Также в статье рассматриваются перспективы для Украины в направлении расширения взаимодействия с Евросоюзом для развития сотрудничества нашего государства со странами ЕС для европеизации нации и укрепления гражданского общества.

Ключевые слова: государственное управление, гражданское общество, партнерские программы развития гражданского общества, развитие восточного партнерства, европейское измерение реализации европейских стипендиальных грантовых программ.

PECULIARITIES OF COOPERATION OF THE EUROPEAN UNION IN THE FRAMEWORK OF PARTNERSHIP CIVIL SOCIETY DEVELOPMENT PROGRAMS

Abstract. Some directions of development of the Eastern Partnership have been analyzed, which have given a powerful impetus for the expansion of the European Union's interaction with civil society, with the participation of public organizations in political dialogue. The areas of cooperation of the European Union were identified in the framework of partnership programs for the development of interaction between the state and society and it was proved that civil society has become almost the only mechanism that enables citizens to maintain control over the public sphere and at the same time to protect the autonomous sphere which the state cannot and should not influence. The features of modern European scholarship grant programs, which are aimed at raising the level of various aspects of society, realizing their interests, in general and individual groups of citizens in cooperation with the state and business, are identified. Social economy, non-profit sector, non-governmental and non-profit organizations are the main areas of this activity. The features of modern European scholarship grant programs for the formation and development of civil society are explored. It is determined that the implementation of the program of the National Museum of Berlin promotes values of respect for freedom, democracy, human rights, the rule of law, and brings the public dialogue closer to the pan-European political, economic and cultural goals of sustainable development. The Falling Walls program has been proven to be based on the principles of bottom-up self-organization, inclusivity, transparency, publicity and subsidiarity. The article also looks at the prospects for Ukraine in expanding its engagement with the European Union to develop our country's cooperation with EU countries to Europeanize the nation and strengthen civil society.

Keywords: public administration, civil society, partnership programs for civil society development, development of the Eastern Partnership, European dimension of implementation of European scholarship grant programs.

Постановка проблеми. Громадянське суспільство відіграє ключову роль в просуванні демократії, прав людини і верховенства права, а також сталого соціально-економічного розвитку. Європейський Союз надає активну підтримку громадянському суспільству в країнах Східного партнерства у всіх секторах співпраці та визначає цілеспрямовану допомогу для зміцнення ролі громадянського

суспільства в політичному діалозі, посиленні його здатності контролювати виконання урядами узгоджених зобов'язань, а також нарощування потенціалу для створення мереж на місцевому і регіональному рівні [1]. Саме тому, вивчення європейського досвіду партнерських програм розвитку громадянського суспільства є однією із актуальних наукових проблем, адже в сучасних

умовах підтримка громадського сектору є невід'ємною частиною будь-якої форми суспільних відносин, а особливо, встановлення партнерства між державою, місцевими органами влади та громадськістю.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Активізація досліджень щодо реалізації євроінтеграційного шляху України є відображенням глобалізаційних процесів, які відбуваються у сфері налагодження партнерських програм розвитку громадянського суспільства. Тенденції розвитку взаємодії державного та громадського секторів в умовах глобалізації висвітлені в публікаціях окремих авторів, а саме: О. Бабінова, В. Бакуменко, І. Бідзюра, М. Головатий, Н. Драгомирецька, Ю. Кальниш, А. Колодій, О. Крутій, Н. Нижник, О. Семьоркіна, О. Радченко, Є. Романенко, В. Ребкало, Ю. Сурмін, В. Тертичка, І. Чаплай та ін. Дані напрацювання є певним проявом впливу глобалізаційних перетворень на інтеграційні процеси взаємодії різних елементів державного управління щодо використання накопичених в усьому світі знань та досвіду.

Мета статті — дослідити особливості співробітництва Європейського Союзу в рамках партнерських програм розвитку громадянського суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Східне партнерство — спільна ініціатива ЄС, держав-членів та країн-партнерів, метою якої є побудова й зміцнення відносин з кожною окремою країною партнерства, індивідуальний підхід до розвитку

взаємин. Східне партнерство розвивається за чотирма напрямками, що отримали назву багатосторонніх платформ (Multilateral Platforms), які відображають чотири основні галузі співробітництва між країнами-партнерами і ЄС: “Демократія, належне урядування та стабільність”, “Економічна інтеграція та узгодження з політикою ЄС”, “Енергобезпека”, “Контакти між людьми” [2].

Східне партнерство дало потужний імпульс для розширення взаємодії Євросоюзу з громадянським суспільством в регіоні, за участю організацій громадянського суспільства в політичному діалозі та підтримкою громадянського суспільства в усіх секторах їх діяльності. В той же час, ЄС збільшив фінансову підтримку організацій громадянського суспільства через Фонд громадянського суспільства Європейського сусідства з метою зміцнення ролі громадянського суспільства у проведенні реформ та демократичних перетворень. Фонд громадянського суспільства Європейського сусідства був першою програмою, спрямованою безпосередньо на підтримку громадянського суспільства в країнах Європейського сусідства. Основна мета Фонду, який був створений в 2011 році, полягає в зміцненні потенціалу організацій громадянського суспільства, щоб вони могли вносити свій вклад в перетворення і ставали реальними учасниками процесу демократизації. Це досягається за рахунок активізації їх вкладу в розробку стратегій, а також подальшого розвитку їх правозахисних, моніторингових можливостей і здібностей по налагодженню контактів.

Фонд надає фінансову підтримку Секретаріату Форуму громадянського суспільства, а також його робочим групам. Він також фінансує проект “Громадянське суспільство. Діалог заради прогресу”, який спрямований на зміцнення потенціалу організацій громадянського суспільства у країнах-партнерах. Крім цього, Фонд підтримує проекти на регіональному і двосторонньому рівні. Ці проекти стосуються різних областей співробітництва. Результати грантових проектів, що реалізуються громадськими організаціями, варіюються від поліпшення умов життя вразливих груп населення до підвищення потенціалу громадянського суспільства для проведення бюджетного аналізу і відстеження державних витрат, щоб здійснювати перевірку їх прозорості та відповідності потребам громадян.

У 2011–2013 роках Фонд громадянського суспільства підтримав понад 100 організацій у всіх 6 країнах Східного партнерства, на проекти було виділено майже 40 млн євро від ЄС [3].

Області співробітництва Європейського Союзу в рамках партнерських програм розвитку громадянського суспільства:

1. Інформування громадськості та діалог:

- громадянське суспільство;
- гендерні питання;
- свобода ЗМІ та інформаційне суспільство.

2. Економічний розвиток та ринкові можливості:

- економіка і торгівля;
- зайнятість і підприємництво;
- сільське господарство і розвиток сільських районів;

- інституційний розвиток та належне врядування;
- управління, верховенство права і права людини ;
- безпека, транскордонне співробітництво та управління кордонами.

3. Транспортне повідомлення, енергоефективність та ресурсозбереження:

- транспорт;
- енергетика та енергоефективність;
- навколишнє середовище та зміна клімату.

4. Мобільність і контакти між людьми:

- міграція і мобільність;
- молодь Освітня та професійна підготовка;
- культура;
- дослідження та інновації;
- охорона здоров'я;
- національні меншини [4].

На особливу увагу заслуговує широкий спектр сучасних європейських стипендіальних грантових програм [5]:

1. “DAAD”. В рамках цієї програми є можливість отримання стипендії представниками творчої (музики, дизайну, архітектури, образотворчого мистецтва, кінематографії, акторської майстерності, режисури, хореографії) та ін. спеціальностей, які отримали диплом спеціалістів та магістрів (бакалаврів) не більше 6 років тому. Їм надається можливість проходження стажування в одному з вишів Німеччини. Розмір стипендії складає близько 750 € на місяць [6].

2. За програмою графині Маріон Денхофф передбачається стипендія для молодих журналістів, які

на досконалому рівні володіють німецькою мовою. Таким учасникам передбачена можливість пройти двомісячний курс стажування в редакції одного зі ЗМІ Німеччини. Розмір стипендії складає 3 800 €.

3. В рамках програми Національного музею Берліна підтримуються проекти, що пов'язані з колекціями та діяльністю наукових центрів Національного музею Берліна. Така можливість надається молодим вченим та музейним працівникам, а саме — провести від одного до трьох місяців в дослідницькій резиденції на території музею. Розмір стипендії складає 900–1 200 €.

4. “Falling Walls”. За програмою передбачається стипендія журналістам та блогерам, які цікавляться наукою, пишуть про неї. Ще одною вимогою є наявність 3-річного досвіду роботи в даній сфері. Кандидатам надається можливість перебування на всіх подіях, які організовані Фондом “Falling Walls” в Німеччині, в т. ч. на конференції в Берліні [7].

5. Програма “Fabrica”. Дослідницький центр і студія Fabrica в Італії запрошують представників творчих професій — архітекторів, графічних дизайнерів, музикантів, письменників, режисерів, фотографів, журналістів, аніматорів та ін. [8].

6. Програма “Gaude Polonia”. Стипендія для діячів культури і мистецтва (художників, письменників, перекладачів польської літератури, музикантів, кінематографістів, мистецтвознавців, музейників), яка передбачає проходження піврічного стажування в установах культури Республіки Польща.

7. “International Visegrad Fund” — програма, яка передбачає стипендію для студентів та дослідників. Вони можуть представляти такі країни як Білорусь, Вірменію, Азербайджан, Грузію, Молдову, Україну та мають можливість навчатися чи провести дослідження з будь-якої спеціальності у вузах країн Вишеградської групи (Чехія, Угорщина, Польща, Словаччина) терміном від 5 до 20 місяців.

8. Програма Фінського центру міжнародної мобільності. В рамках програми виділяються стипендії молодим вченим, дослідникам всіх спеціальностей. Кандидатам пропонують пройти стажування у вузах Фінляндії. Тривалість програми — від 3 до 12 місяців. Розмір місячної стипендії — 1 500 € [9].

9. Програма “Естофілус” Інституту Естонії. Передбачаються стипендії дослідникам, які зацікавлені у вивченні мови та культури Естонії. Програма триває 5–10 місяців, які проводяться учасниками в одному з дослідних установ Естонії.

10. “Ford Foundation: Just Films” — стосується проектів щодо соціальної справедливості.

11. “Nextpix/Firstpix Crowdfunding Grant”. Передбачена для режисерів-новаторів, які вже почали збирати кошти на фільм через будь-яку краудфандингову платформу.

12. “Горизонт 2020”. Програма, що є найбільшою в історії Євросоюзу. Вона стосується досліджень та інновацій, та має бюджет близько 80 млрд €, що розрахований на 7 років (2014–2020 рр.). Підтримує широкий спектр діяльності — від наукових досліджень до демонстраційних

проектів та інновацій, що вже готові до виходу на ринок.

13. “Seeing through photographs”. Безкоштовний шеститижневий онлайн-курс з навчання фотографії від музею сучасного мистецтва (МОМА) Музей сучасного мистецтва (MoMA) запускає програму “Seeing Through Photographs”, свій перший масовий онлайн-курс для широкої публіки, доступний на платформі Coursera. Використовуючи роботи з великої колекції музею в якості відправної точки, курс вчить учасників критичного погляду на фотографії через різноманітні ідеї, підходи й технології, використані при їх створенні [10].

14. Нова програма “Erasmus +” націлена на підтримку заходів в галузі освіти, підготовки кадрів, молоді та спорту періоду 2014–2020 рр.

15. European cultural foundation (ECF). В рамках цієї програми передбачається виділення тревел-грантів, які покривають транспортні витрати (250–700 \$). Програма має на меті підтримати всі види візуального та виразного мистецтва: музику, театр, танці, кіно, документалістику, фотографію, дизайн, мод та ін.

16. Прийом заявок на дві дослідницькі резидентські програми (Італія). “UNIDEE” — Університет ідей запустив експериментальну освітню програму, в якій гармонійно поєднуються теорія та практика, з метою дослідження взаємодії між сферою культури і мистецтв та суспільством. З 2016 року в фокус програми потрапили три основні теми: дослідження, здатності і зміни. Подавати заявки можуть претенденти, які відповідають всім переліченим вимогам: про-

фесійна діяльність в сфері творчості (художники, дослідники, письменники, куратори і т. д.) в будь-якому секторі, в будь-якій країні світу; вільне володіння англійською мовою; подача всіх необхідних документів разом з заявкою, в правильній формі і в належні терміни [11].

17. Програма Вишеградського фонду приймає заявки на участь в програмі малих грантів. Міжнародний Вишеградський фонд — це міжнародна організація, заснована урядами країн Вишеградської групи (V4) (Чеська Республіка, Угорщина, Республіка Польща, Словацька Республіка). Фонд надає кілька грантових програм, а також окремі стипендії, стипендії аспіранта та художні резиденції. Грант розрахований на підтримку оригінальних проектів в сфері культури, науки та досліджень, молодіжних обмінів, міжнародного співробітництва та просування туризму, а також в інших пріоритетних сферах, зазначених у заявках і розміщених на сайті фонду.

Висновки. Відтак можемо констатувати, що країни Євросоюзу привертають вкрай багато зусиль розвитку та подальшому формуванню громадянського потенціалу не тільки в межах своїх кордонів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Портал “Сусідство ЄС”. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://www.euneighbours.eu/ru/east/eu-in-action/civil-society>
2. Романенко Є. О. Сутність та особливості системи маркетингу послуг у механізмах державного управлін-

- ня / Є. О. Романенко, І. В. Чаплай // Актуальні проблеми економіки : Науковий екон. журнал. 2016. № 12. С. 81–89.
3. Громадянське суспільство: основа Східного партнерства. [Електронний ресурс] // EU Neighbours. Режим доступу : https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2017-08/PP%20Civil%20Society%20RU6_0.pdf
 4. Матеріали Самміту “Eastern Partnership summit” 24/11/2017. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.consilium.europa.eu/en/eapsummit/>
 5. Culture EU-Eastern Partnership Programme/The project funded by the European Union. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.culturepartnership.eu/article/vnimanie-granti>
 6. Сайт “DAAD”. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://www.daad.de/de/>
 7. Сайт “Falling Walls”. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://falling-walls.com/fellowships/science-journalists>
 8. Сайт “Fabrica”. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.fabrica.it/>
 9. Сайт “Studyinfinland”. [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.studyinfinland.fi/tuition_and_schola
 10. Сайт “Seeing Through Photographshtps”. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.coursera.org/learn/photography>
 11. Сайт “UNIDEE” [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.cittadellarte.it/unidee/userfiles/docs/opencalls2016/UNIDEE-Research-based-Residency_Open-Call-2016.pdf
 12. Murashko M. I., & Nazarko S. O. (2015). Virtualization of educational services market // Actual Problems of Economics. № 166 (4). С. 289–293.
 13. Ryzhykov V. S. (2015). Economic culture: Historial aspects, analysis and development prospects in the conditions of economic relations of the market type // Actual Problems of Economics. № 163 (1). С. 52–58.

REFERENCES

1. Portal “EU Neighbors”. <https://www.euneighbours.eu/ru/east/eu-in-action/civil-society>
2. Romanenko Ye. O. & Chapliay I. V. The essence and peculiarities of the system of service marketing in the mechanisms of public administration. *Current problems of the economy: Scientific Economic Journal*, 2016, 12, p. 81–89.
3. *Civil society: the basis of the Eastern Partnership*. https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2017-08/PP%20Civil%20Society%20RU6_0.pdf
4. *Proceedings for the “Eastern Partnership Summit” Summit on 24/11/2017*. <http://www.consilium.europa.eu/en/eapsummit/>
5. *Culture EU-Eastern Partnership Programme. The project funded by the European Union*. <https://www.culturepartnership.eu/article/vnimanie-granti>
6. Site “DAAD”. <https://www.daad.de/de/>
7. Site “Falling Walls”. <https://falling-walls.com/fellowships/science-journalists>
8. Site “Fabrica”. <http://www.fabrica.it/>
9. Site “Studyinfinland”. http://www.studyinfinland.fi/tuition_and_schola
10. Site “Seeing Through Photographshtps”. <http://www.coursera.org/learn/photography>
11. *Call Research Residency 2016*. <http://www.cittadellarte.it/unidee/userfiles/docs/opencalls2016/UN->

- IDEE-Research-based-Residency_
Open-Call-2016.pdf
12. Murashko M. I., & Nazarko S. O. Virtualization of educational services market. *Actual Problems of Economics*, 2015, 166(4), p. 289–293.
 13. Ryzhykov V. S. Economic culture: Historical aspects, analysis and development prospects in the conditions of economic relations of the market type. *Actual Problems of Economics*, 2015, 163(1), p. 52–58.